

hükümet tarzı, 10 Ocak 1921 tarihli teşkilât-ı esâsiyye kanunu ile düzenlendi. Millî Mücadele zaferle neticelendikten sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edildiği gün Türkiye Büyük Millet Meclisi teşkilât-ı esâsiyye kanununun bazı maddelerini değiştirdi. 12. maddeye göre cumhurreisi tarafından seçilecek olan başvekil diğer vekilleri belirleyecekti. 20 Nisan 1924 tarihli anayasada bu hüküm 44. maddede aynen kalmış, 45. madde de İcra Vekilleri Heyeti'ne başvekilin başkanlık edeceği açıklanmıştır. 10 Ocak 1945'te anayasanın dili sadeleştirilince başvekil unvanı "başbakan"a çevrilmiştir. 1961 ve 1982 anayasalarında başbakanın görev, yetki ve sorumlulukları çeşitli maddelerde belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevdet, *Tezâkir*, IV, 207, 215; Lutfî, *Târih*, VI, 38-39; Abdurrahman Şeref, *Târih Mûsâhabeleri*, İstanbul 1339, s. 264-266; Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye*, s. 179; Karal, *Osmanlı Tarihi*, V, 152; VI, 123; VIII, 268-273, 289; C. V. Findley, *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire*, Princeton 1980, s. 140-141, 168, 242, 246; *Türkiye Cumhuriyeti*, 1924, 1961, 1982 *Anayasası* (haz. Ayhan Yalçın), İstanbul 1982, s. 27-29, 128-129, 261-264.

ERCÜMENT KURAN

BATAİH

(bk. BATİHA).

BATAİHIYYE

(bk. RİFÂIYYE).

BATALYEVS

İspanya'nın
Extremadura bölgesinde bir şehir.

Aynı adlı ilin merkezi olan Batalyevs (bugünkü Badajoz), Portekiz sınırının yakınında Vâdi Âne (Guadiana) ırmağının güney kıyısında kurulmuştur. İspanya ile Portekiz arasında stratejik bakımdan önemli bir mevkide bulunan şehir, Madrid'i Lizbon'a bağlayan ana yol üzerinden ticaret, turizm ve sanayi merkezidir. 1982 sayımına göre nüfusu 102.615'tir.

Romalılar zamanında Pax Augusta veya Butoa adlı bir köy olan Batalyevs Gotlar zamanında Roma Krallığı idaresindeki Merida (Mârîde) şehrine bağlı bir bölge idi. İslâm'ın ilk devirlerinde Endülüs'ün batı kısmının merkezi oldu ve el-Beşernel adıyla anıldı. Batalyevs isminin müslümanlar tarafından kullanılışı, Abdurrahman b. Mervân el-Cilîkî'nin Mu-

hammed b. Abdurrahman el-Evsat'a baş kaldırıp bölgeye hâkim olduğu zaman ortaya çıktı (261/875). Batalyevs Cilîkî zamanında şehir haline gelecek şekilde yeniden imar edildi; etrafı surlarla çevrildi ve ortasına bir cami yapıldı. Bu dönemde parlak bir hayat yaşayan şehir bölgenin merkezi oldu. Cilîkî'nin ölümünden sonra onun soyundan gelen üç emîr peşpeşe bölgenin yönetimini ellerinde tuttular. 317 (929) yılında Endülüs Emevî Halifesi III. Abdurrahman (912-961) Batalyevs'i Kurtuba Devleti'nin topraklarına kattı ve birçok bina inşa ederek şehrin gelişmesini sağladı.

Endülüs Emevîleri'nin zayıflamaya başlamasıyla II. Hakem'in kölesi Sâbûr es-Saklebî Kurtuba'da ayaklanarak Batalyevs dahil bütün batı bölgesini hâkimiyetine aldı (403/1012-13). Onun ölümünden (413/1022) sonra ise bölgeyi Berberî Miknâse kabilesinden İbnü'l-Eftas lakabıyla anılan Abdullah b. Muhammed b. Mesleme (1022-1045) ele geçirdi ve Eftasiler Emirliği'ni kurarak (418/1027) Batalyevs'i bu emirliğin merkezi yaptı. Ölümünden sonra emirlik, âlim ve cesur bir kimse olan oğlu Ebû Bekir Muhammed el-Muzaffer'in (1045-1068) yönetimine geçti. Tarih ve edebiyat sahalarında el-Muzafferî lakabıyla elli bölümlük bir kitap yazan Ebû Bekir Muhammed bölgede Eftasiler Emirliği'ni güçlendirdi. Onun vefatı üzerine Batalyevs iki oğlu Yahyâ ve Ömer arasındaki kavgalara sahne oldu. Bu kavgalar Yahyâ'nın ölümüyle (473/1081) sona erince bölgenin hâkimiyeti Mütevekkil diye bilinen Ömer'in eline geçti. Mütevekkil emirliğin merkezi haline getirdiği Batalyevs'i güzel ve büyük binalarla imar etti. Şehir onun zamanında ilim ve sanat merkezi oldu. Mü-

tevekkil'in hâkimiyeti 1094 yılına kadar devam etti. Bu tarihte Mütevekkil şehri kuşatan Murâbıtlar karşısında güçsüz kalınca Portekiz Kralı VI. Alfonso'dan yardım istedi. Ancak bu hareketi Batalyevs halkını kızdırdı ve halk şehri Murâbıtlar'a teslim etti. Murâbıt kumandanı Sîr b. Ebû Bekir'in Mütevekkil ile ailesini öldürtmesiyle Eftasiler'in hâkimiyeti sona erdi (1094). Murâbıtlar'ın hâkimiyetinden sonra bölge, Endülüs'ü ele geçiren Muvahhidler'in idaresine girdi ve bu dönemde Batalyevs, Portekiz ve Kastilyalıların saldırılarına karşı bir set durumuna geldi. 1228'de Portekiz Kralı VII. Alfonso'nun şehri kuşatıp ele geçirmesiyle müslümanların buradaki hâkimiyeti de son bulmuş oldu. Portekizler'in eline geçtikten sonra müslümanların çoğu bölgeyi terketmek zorunda kaldı ve iskân edilen yerlilerle şehir tekrar hıristiyanlaştırdı.

İdrîsî'nin naklettiğine göre müslümanların hâkimiyetinde bulunduğu sürece Batalyevs düzenli sokaklara, sağlam kalelere sahip mâmur bir şehirdi; ayrıca müslümanlar Vâdi Âne nehri kıyısında da yüksek bir kale inşa etmişlerdi (421/1030). Şehirde yapılan birçok camiden günümüze sadece İbn Şûbûk Mescidi ulaşmıştır; surlar ise harabe halindedir. Batalyevs'te İslâm hâkimiyeti sırasında pek çok âlim yetişmiştir. Bunlar arasında en önemlileri İbnü's-Sîd el-Batalyevsî (ö. 521/1127) ile Ahmed b. Muhammed b. İbnü'l-Arif el-Bekrî'dir (ö. 621/1224).

BİBLİYOGRAFYA :

İdrîsî, *Şifâtü'l-Mağrib*, s. 179, 180, 181; Himyerî, *er-Ravzü'l-mî'âr* (trc. İhsan Abbas), Beirut 1975, s. 93; Makkarî, *The History of Mohammedan Dynasties in Spain: Extracted from the Nafhu-t-tib* (trc. Pascual de Gayangos), Delhi 1984, I, 61, 369; II, 256, 522; A. G. Palencia, *Târhu'l-fikrî'l-Endelüst* (trc. Hüseyin Münis), Kahire 1955, s. 118-122; Dozy, *Spanish Islam*, s. 312-314, 716; Şevki Dayf, *el-Muğrib fî hule'l-Mağrib*, Kahire 1978, I, 360-378; *The Statesman's Yearbook 1984-85* (ed. J. Paxton), London 1984; *Géographie d'Aboulféda*, II/2, s. 247; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, New Jersey 1985, s. 84-85, 129-130; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Fî Târîh ve hadâretü'l-İslâm fî'l-Endelüs*, İskenderiye 1985, s. 101-105; Receb Muhammed Abdülhalim, *el-'Alâkât beyne'l-Endelüsü'l-İslâmiyye ve İspanya'n-Naşrâniyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-İslâmiyye), s. 368-373; C. Picard, "La fondation de Badajoz per Abd Al-Rahman Ibn Yunus Al-Jilliki (Fin IXe siècle)", *REI*, XLIX/2 (1981), s. 215-229; *Mu.M.*, s. 100-101; C. F. Seybold, "Badajoz", *İA*, II, 191-192; a.mlf. — A. Huici-Miranda, "Batalyevs", *UDM*, IV, 607-609; a.mlf.ler, "Batalyaws", *EI²* (İng.), I, 1092.

RIZA KURTULUŞ

Batalyevs

